รอบรู้สุขภาวะใต้

สถาบันวิจัยและพัฒนาสุขภาพภาคใต้ (วพส.)

ฉบับที่ 10 (ตุลาคม - ธันวาคม 2556) www.rdh.psu.ac.th

7 ปี วพส.

เยียวยา สมานฉันท์ และสร้างสรรค์กำลังคนชายแดนใต้

ป่าร่วมยาง
การจัดการสวนยางแบบวนเกษตร

วพส. เปิดแนวรบใหม่
สานเครือข่ายมุ่งลดการบริโภคบุหรี่

บำบัดน้ำเสียโรงงานยาง
ด้วยระบบเซลล์เชื้อเพลิงจุลชีพ

9 ปี วพส.

เดินหน้าเยียวยา สมานฉันท์ และสร้างสรรค์กำลังคนชายแดนใต้

สถาบันวิจัยและพัฒนาสุขภาพภาคใต้ (วพส.) จัดตั้งขึ้นเมื่อเดือนมกราคม พ.ศ. 2547 เพื่อเป็นเสาหลักด้านวิชาการในการพัฒนาสุขภาพโดยเฉพาะในสังคมภาคใต้ โดยการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (ม.อ.)

จากการดำเนินงานในระยะแรก (ตั้งแต่มกราคม 2547 - พฤศจิกายน 2552) วพส. ได้มีส่วนร่วมแก้ปัญหาและพัฒนาสุขภาพของภาคใต้ โดยการสนับสนุนและเสริมความเข้มแข็งด้านวิชาการของหน่วยระบาดวิทยา คณะแพทยศาสตร์ ม.อ. และสาขาวิชาอื่น พร้อมพัฒนาระบบจัดการงานวิจัยและการจัดการความรู้ของชุดโครงการวิจัยให้ทำงานร่วมกับหน่วยส่งเสริมวิจัยในภูมิภาคเพื่อเปิดช่องทางการสื่อสารทางวิชาการกับชุมชนโดยตรง อีกทั้งได้สร้างผลงานการพัฒนาวิชาการเพื่อพัฒนาชุมชนด้านต่างๆ โดยเฉพาะด้านสุขภาพและกระบวนการเยียวยาเพื่อสันติภาพในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ ซึ่งปัญหาเหล่านี้เป็นปัญหาเรื้อรัง และต้องการสร้างความเข้มแข็งทางวิชาการในพื้นที่ในระยะยาว

ดังนั้น จึงนำไปสู่การดำเนินงานในระยะที่สอง (ตั้งแต่ธันวาคม 2552 -พฤษภาคม 2556) โดย วพส. ได้ดำเนินงานต่อเนื่องจากระยะแรก ซึ่งการดำเนินงานในระยะนี้ ได้ระดมนักวิชาการ ขยายบทบาทของมหาวิทยาลัยสนับสนุนและขับเคลื่อนนักวิชาการและเครือข่ายดำเนินกิจกรรมเพื่อวิจัยและพัฒนาด้านสุขภาวะ โดยเน้นการเยียวยา สมานฉันท์ และสร้างสรรค์กำลังคน ผลงานโดยรวมเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ดังนี้

• การสร้างองค์ความรู้และระดมทรัพยากรนักวิชาการชั้นสูงของภาคใต้ เพื่อการพัฒนาสุขภาวะของภูมิภาค

วพส. ได้สร้างเครือข่ายนักวิจัยที่เป็นอาจารย์ในคณะต่างๆ ในมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เช่น คณะแพทยศาสตร์ ทันตแพทยศาสตร์ พยาบาลศาสตร์ เภสัชศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ทรัพยากรธรรมชาติ อุตสาหกรรมเกษตร วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศึกษาศาสตร์ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ พาณิชยศาสตร์และการจัดการ ทำงานร่วมกับเครือข่ายนักวิจัยรุ่นใหม่ต่างสถาบัน เช่น มหาวิทยาลัยทักษิณ มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนียะลา วิทยาลัยสาธารณสุขสิรินธร ยะลา สถาบันการพลศึกษายะลา มหาวิทยาลัยอิสลามยะลา

เครือข่ายเหล่านี้มีนักวิจัยกว่า 50 คน เป็นแกนนำนักวิจัยรุ่นใหม่ในภาคใต้ ได้รับการยอมรับและได้รางวัลจากหน่วยงานระดับชาติ

• การสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายนักวิชาการในภาคใต้ในการทำงานวิจัยและพัฒนาเพื่อชุมชนในภูมิภาค

วพส. ได้สนับสนุนให้หน่วยระบาดวิทยา คณะแพทยศาสตร์ ม.อ. มีส่วนในการวางแผนพัฒนาและสร้างความเข้มแข็งของนักวิชาการในการทำงานวิจัยเพื่อแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับสุขภาพในพื้นที่ภาคใต้ โดยการดำเนินงานในระยะที่สองนี้ หน่วยระบาดวิทยาสามารถผลิตนักศึกษาปริญญาโทและเอก จำนวน 59 คน เป็นนักศึกษาจากพื้นที่ภาคใต้ จำนวน 22 คน และมีงานตีพิมพ์ในวารสารระดับชาติและนานาชาติ เฉพาะที่เกี่ยวกับภาคใต้ 56 เรื่อง มีอาจารย์เข้าร่วมพัฒนาระบบสาธารณสุขของภาคใต้และต่างประเทศ เช่น จีน

• การนำผลงานวิชาการไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน

วพส. เสริมสร้างความเข้มแข็ง ขยายบทบาท และขับเคลื่อนความสามารถของนักวิชาการในการวิจัยและพัฒนาด้านสุขภาวะที่ตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนในภาคใต้อย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาอาจารย์ นักวิจัย นักวิชาการรุ่นใหม่ในสถาบันอุดมศึกษาในภาคใต้ ให้สามารถสร้างงานวิจัยที่มีผลต่อสุขภาวะชุมชนและเสริมสร้างการทำงานเป็นทีม รวมทั้งให้มีการทำงานร่วมกับชุมชนและหน่วยงานในพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง เพื่อเอื้ออำนวยในการพัฒนาอาจารย์ นักวิจัย นักวิชาการให้มีสมรรถนะด้านการวิจัยสูงขึ้น และนำผลงานวิจัยไปใช้เป็นแนวทางหรือองค์ความรู้ให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนต่อไป

• ร่วมสร้างความเข้มแข็งทางวิชาการด้านการสร้างเสริมสุขภาพในระดับประเทศ

นอกจากการดำเนินงานข้างต้น วพส. ยังได้ร่วมมือกับหน่วยงานในประเทศ เช่น สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.) สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับหน่วยงานและเสริมสร้างศักยภาพบุคลากรทางวิชาการด้านการสร้างเสริมสุขภาพ

นอกจากนี้ ยังมีผลงานที่ได้นอกเหนือจากเป้าหมายที่ตั้งไว้ คือ การพัฒนาความสามารถและเสริมสร้างศักยภาพด้านวิชาการของหน่วยงานและบุคลากรในแถบเอเชีย เช่น เมืองอาเจะห์ ประเทศอินโดนีเซีย เมืองลี่เจียง เมืองวินเจียง ประเทศจีน และประเทศเนปาล รวมทั้งการสนับสนุนให้เครือข่ายขอรับทุนสนับสนุนจากหน่วยงานหรือองค์กรอื่นๆ เพิ่มเติม ทั้งองค์กรในและต่างประเทศ และผลักดันให้โครงการที่มีศักยภาพในการดำเนินงานได้รับการสนับสนุนการจัดตั้งเป็นศูนย์วิจัยในระดับสถาบัน/ภูมิภาคต่อไป

ผลการดำเนินงานในระยะนี้ของ วพส. ส่วนใหญ่เป็นไปตามแผนงานที่กำหนดไว้ แม้ว่ามีบางโครงการที่อาจล่าช้าไปบ้าง เนื่องจากภารกิจของอาจารย์ นักวิจัย ที่ต้องรับผิดชอบมากขึ้น การลาออกกระทันหันของผู้ประสานงานหรือผู้ช่วยโครงการ รวมถึงเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง และปัญหาจากภัยธรรมชาติ อีกทั้ง การเปิดโครงการย่อยช้า เนื่องจากต้องดูแลเรื่องคุณภาพของโครงร่างวิจัย/โครงการ ทำให้โครงการย่อยเริ่มงานล่าช้าและไม่สามารถดำเนินงานให้เสร็จในเวลาที่กำหนด ทำให้ผลงานหรือผลการดำเนินกิจกรรมบางอย่างไม่ได้ตามตัวชี้วัดหรือเป้าหมายที่ตั้งไว้

โดยสรุป วพส. ได้ดำเนินการบรรลุวัตถุประสงค์และตัวชี้วัดที่ให้ไว้กับ สสส. ได้พัฒนาสุขภาวะภาคใต้ โดยการสร้างศักยภาพของหลายหน่วยงานในด้านต่างๆ ซึ่งจะนำไปสู่ความยั่งยืนของการพัฒนาสุขภาวะสืบไป

พบวิธีบำบัดน้ำเสียโรงงานยาง ด้วยระบบเซลล์เชื้อเพลิงจุลชีพ

อุตสาหกรรมการแปรรูปยางพาราเป็นอุตสาหกรรมหลักของ ภาคใต้ ซึ่งกระบวนการแปรรูปยางแผ่นโดยส่วนใหญ่จำเป็นต้องใช้สาร เคมีอันตรายเป็นส่วนผสมเพื่อให้ยางแข็งตัว นั่นคือ กรดซัลฟิวริก ซึ่งสารเคมีดังกล่าวจะปนเปื้อนและถูกปล่อยทิ้งออกมาพร้อมกับน้ำเสียจาก การแปรรูป เมื่อน้ำเสียเกิดการหมักในสภาพไร้อากาศ สารเคมีเหล่านี้ จะถูกเปลี่ยนเป็นก๊าซพิษพวกไฮโดรเจนซัลไฟด์ (กลิ่นคล้ายไข่เน่า) และก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์

โรงงานแปรรูปยางพารานิยมใช้วิธีบำบัดน้ำเสียโดยการขุดบ่อ เปิดหลายบ่อ เพื่อพักน้ำไว้ให้เกิดการหมักและบำบัดตามธรรมชาติก่อน ปล่อยน้ำจากบ่อสุดท้ายลงสู่แหล่งน้ำสาธารณะบริเวณใกล้เคียงหรือให้น้ำบางส่วนซึมลงใต้ดิน น้ำเสียจากกระบวนการหมักดังกล่าวส่งกลิ่นเหม็นรุนแรง ออกฤทธิ์ทำลายระบบทางเดินหายใจของมนุษย์และสัตว์ เป็นพิษต่อสิ่งมีชีวิตในแหล่งน้ำ กระทบต่อระบบนิเวศน์วิทยาโดยรวม

ดร.ชลทิศา สุขเกษม มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตพัทลุง จึงได้ทำการวิจัยเพื่อหาแนวทางบำบัดน้ำเสียให้ได้ประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ในชื่อโครงการ **“การบำบัดน้ำเสียพิษจากโรงงานแปรรูปยางพารา ด้วยเซลล์เชื้อเพลิงจุลชีพ”** โดยอาศัยหลักการแลกเปลี่ยนอิเล็กตรอน ระหว่างจุลินทรีย์กับสารพิษ เปลี่ยนสารพิษให้อยู่ในรูปของแข็งที่ไม่มีประจุ สามารถแยกสารพิษออกมาจากระบบได้ ช่วยบำบัดทั้งสี กลิ่น และระดับสารพิษในน้ำเสียให้ลดลงจนอยู่ในเกณฑ์มาตรฐานก่อนปล่อย สู่แหล่งน้ำสาธารณะ

นักวิจัยอธิบายว่า ในช่วงแรกได้ทดลองโดยใช้เครื่องต้นแบบ ขนาด 4 ลิตรในห้องปฏิบัติการ ซึ่งพบว่าระบบมีประสิทธิภาพในการ บำบัดสารพิษในน้ำเสียได้ดีระดับหนึ่ง ต่อมาจึงได้ร่วมมือกับสหกรณ์ กองทุนสวนยางบ้านทุ่งแสงทอง ต.คลองใหญ่ อ.ตะโหมด จ.พัทลุง ร่วม กันพัฒนาและขยายระบบบำบัดระดับปฏิบัติการในสถานที่จริง จนได้เครื่องต้นแบบขนาด 250 ลิตร ซึ่งประกอบขึ้นจากวัสดุอุปกรณ์ที่ผลิตใน ประเทศ หาได้ง่ายในพื้นที่ ทำให้ลดต้นทุนการสร้างลงได้กว่า 3,000 เท่า จากต้นแบบในต่างประเทศ สามารถรับภาระการป้อนน้ำเสียได้ 1.44 ลูกบาศก์เมตรต่อวัน คุณภาพน้ำที่ได้มีผลที่น่าพอใจในระดับหนึ่ง

“น้ำเสียก่อนเข้า ระบบจะมีสีคล้ำและมีกลิ่นเหม็นรุนแรง หลังจากผ่าน การ บำบัดน้ำที่ได้จะมีสี เทาจางๆ ค่อนข้างใส และ ไม่มีกลิ่นเหม็น ค่าความ สกปรก (COD) ลดลงจนอยู่ในเกณฑ์มาตรฐานน้ำทิ้ง หากแต่ค่าซัลเฟตและซัลไฟด์ยังเกินมาตรฐานเล็กน้อย สามารถแก้ไขได้ด้วยการ เดินระบบให้ช้าลงเพื่อเพิ่มระยะเวลาให้จุลินทรีย์ทำงานได้นานขึ้น หรือบำบัดด้วยพืชน้ำในขั้นตอนสุดท้าย” ดร.ชลทิศา ชี้แจงเพิ่ม

ในส่วนของค่าใช้จ่ายในการสร้างระบบ นักวิจัยแจ้งว่า ระบบบำบัดระดับปฏิบัติการ 250 ลิตร มีต้นทุนประมาณ 20,000 บาทต่อชุด บำบัด ประกอบด้วยวัสดุหลัก ได้แก่ ท่อพีวีซีขนาด 12 นิ้ว กรวยพลาสติก ระบบท่อ วาล์วและข้อต่อ วัสดุขั้วไฟฟ้า และปั๊มน้ำ รวมถึงเลือกใช้ใยมะพร้าวซึ่งมีราคาถูกเป็นวัสดุตรึง ด้วยต้นทุนระดับนี้ ทำให้มีความเป็น ไปได้ที่จะพัฒนาต่อยอดระบบบำบัดนี้สู่ระดับอุตสาหกรรม

ป่าร่วมยาง

การจัดการสวนยางแบบวนเกษตร

โครงการร่วมอนุรักษ์เขาคอหงส์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ส่งเสริมให้มีการสร้างเครือข่ายและรูปแบบการฟื้นฟูระบบนิเวศสวนยางพาราในพื้นที่โดยรอบเขาคอหงส์ เพื่อเป็นพื้นที่กันชนทางนิเวศวิทยา หมายถึง การส่งเสริมให้มีการปรับปรุงพื้นที่สวนยางพาราเชิงเดี่ยวของเกษตรกรให้เป็นสวนยางพาราแบบวนเกษตร เพื่อลดผลกระทบจากสิ่งแวดล้อมที่รุนแรงจากพื้นที่สวนยางเชิงเดี่ยว สร้างสิ่งแวดล้อมที่ดี เช่น ลดการไหลหลากของน้ำ ลดการชะล้างพังทลายหน้าดิน รักษาอุณหภูมิและความชื้นที่เหมาะสมในหน้าแล้ง และยังลดผลกระทบจากการใช้ประโยชน์จากป่าบนเขาคอหงส์ โดยการปลูกไว้ใช้เองในสวนยาง

โดยในปี 2555-2556 ที่ผ่านมา โครงการฯ ได้ประสานความร่วมมือกับโครงการบัณฑิตอาสา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (บอ. มอ.) ส่งบัณฑิตอาสาให้ประจำพื้นที่บ้านพรุเตาะนอก หมู่ที่ 4 ตำบลทุ่งใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เป็นเวลา 1 ปี เพื่อเรียนรู้และสร้างการมีส่วนร่วมกับคนในชุมชนในการสร้างเครือข่ายสวนยางพาราแบบวนเกษตร ภายใต้ชื่อ **“โครงการพัฒนาวนเกษตรยางพาราเพื่อความยั่งยืนของชุมชนบ้านพรุเตาะนอก”** ซึ่งได้รับความสนใจจากกลุ่มเกษตรกรเจ้าของสวนยางพาราบ้านพรุเตาะนอก และเข้าร่วมเป็นสมาชิก จำนวน 25 ครัวเรือน ดำเนินการปลูกพืชร่วมยางแบบวนเกษตร จำนวน 56.53 ไร่ ประกอบด้วยพันธุ์ไม้จำนวน 18 ชนิด รวมทั้งสิ้น 1,696 ต้น

หลังจากเสร็จสิ้นการดำเนินงานในระยะเวลา 1 ปี พบว่า เริ่มมีเกษตรกรในหมู่บ้านใกล้เคียงสนใจเรื่องการทำสวนยางพาราแบบวนแกษตรเป็นจำนวนมาก ผนวกกับสมาชิกกลุ่มฯ บ้านพรุเตาะนอกมีความเห็นตรงกันว่าควรขยายแนวคิดเรื่องการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรให้ครอบคลุมในระดับตำบล เนื่องจากเห็นถึงความสำคัญและประโยชน์ที่จะได้รับ

ปี 2556 โครงการฯ ร่วมกับนายกองค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งใหญ่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน กลุ่มเกษตรกรเจ้าของสวนยางพาราบ้านพรุเตาะนอก และคณะกรรมการศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรตำบลทุ่งใหญ่ ประชุมหารือแนวทางการส่งเสริมการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรร่วมกัน มีความเห็นตรงกันว่าเป็นโครงการที่ดีและเป็นประโยชน์กับคนในชุมชนทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โครงการฯ จึงจัดทำโครงการภายใต้ชื่อ **“การสร้างและพัฒนาเครือข่ายเกษตรกรสวนยางพาราแบบวนเกษตรตำบลทุ่งใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา”** เพื่อมุ่งเน้นการสร้างและพัฒนาเครือข่ายการฟื้นฟูระบบนิเวศสวนยางพาราในพื้นที่โดยรอบเขาคอหงส์ในรูปแบบวนเกษตรให้ครอบคลุมในตำบลทุ่งใหญ่ เพื่อให้ชุมชนได้เรียนรู้วิธีการทำงานอย่างมีส่วนร่วม เพื่อหาแนวทางที่สามารถตอบโจทย์การดำรงชีวิตของชุมชนที่สมดุลและมีความเชื่อมโยงกับทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งจะเอื้อต่อความยั่งยืนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมสำหรับชุมชน และเป็นแนวทางหนึ่งในการแก้ไขปัญหาการบุกรุกป่าเขาคอหงส์อย่างยั่งยืน

จากนั้นเปิดรับสมัครสมาชิก จัดประชุมกลุ่มเป้าหมายผู้สนใจเข้าร่วมเป็นเครือข่ายเจ้าของสวนยางพาราแบบวนเกษตรในระดับตำบล จัดกิจกรรมการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่อง **“กระบวนการสร้างเครือข่ายวนเกษตรยางพารา”** จัดกิจกรรมศึกษาดูงานเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับชุมชนหรือเกษตรกรต้นแบบที่ประสบความสำเร็จ และ/หรือที่มีประสบการณ์ในการจัดการสวนยางพาราแบบวนเกษตร จำนวน 2 ครั้ง จัดหาและแจกจ่ายกล้าไม้ให้กลุ่มเครือข่ายเกษตรกรสวนยางพาราแบบวนเกษตรตำบลทุ่งใหญ่เยี่ยมเยียน จัดประชุม และให้ความรู้เกี่ยวกับการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรแก่สมาชิกเครือข่ายเกษตรกรสวนยางพาราแบบวนเกษตร และติดตามและประเมินผลการดำเนินงานของเครือข่ายเกษตรกรสวนยางพาราแบบวนเกษตรตำบลทุ่งใหญ่ ขณะนี้มีผู้เข้าร่วมโครงการการสร้างฯ จำนวน 53 ครัวเรือน มีพื้นที่สวนยางพาราที่เข้าร่วมประมาณ 350 ไร่

สำหรับกิจกรรมที่จะดำเนินการในระยะต่อไป คือการเก็บข้อมูลพันธุ์ไม้ในสวนยางพาราแบบวนเกษตร และการสร้างความเข้มแข็งของโครงสร้างการบริหารเครือข่ายเกษตรกรสวนยางพาราแบบวนเกษตรตำบลทุ่งใหญ่

เมื่อการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำในเขตอนุรักษ์ต่างๆ ยังเผชิญกับปัญหาการบุกรุกด้วยปัจจัยที่หลากหลายและหลายปัจจัยดูเหมือนจะหาทางออกไม่ได้ในอนาคตอันใกล้ จึงมีความจำเป็นที่เราต้องมองหาการอนุรักษ์ในพื้นที่ทางเลือกอื่นๆ และคงไม่มีอะไรที่จะส่งผลต่อสิ่งแวดล้อมที่ดีได้เท่ากับ สวนยางพาราแบบวนเกษตรเนื่องจากมีพื้นที่กว้างขวางและเป็นวิถีชีวิตของเราชาวใต้ และที่สำคัญ มีแต่ได้ ทำก็ง่าย อยู่ใกล้ตัว

วพส. เปิดแนวรบใหม่

สานเครือข่าย มุ่งลดการบริโภค บุหรี่ ในจังหวัดชายแดนใต้

ในปัจจุบัน มีงานวิจัยและข้อพิสูจน์มากมายว่าบุหรี่มีอันตรายในระยะยาวต่อผู้สูบและคนรอบข้าง นักนิติศาสตร์อิสลามจึงวิเคราะห์ว่าการสูบบุหรี่เป็นสิ่งอันตรายต่อตนเอง ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน และทำให้เสียทรัพย์ และในปี 2548 ท่านจุฬาราชมนตรีในสมัยนั้นได้ประกาศไว้อย่างชัดเจนว่า 'การสูบบุหรี่เป็นสิ่งต้องห้าม (หะรอม)'

แต่อย่างไรก็ตาม จากรายงานการบริโภคยาสูบของประชาชนไทย เมื่อปี 2554 พบว่า ภาคใต้มีอัตราการบริโภคยาสูบสูงที่สุดในประเทศอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะจังหวัดนราธิวาสมีอัตราการบริโภคสูงขึ้นจากร้อยละ 19.7 ในปี 2550 เป็นร้อยละ 25.6 ในปี 2554 สาเหตุหนึ่งคือมีบุหรี่ลักลอบนำเข้าสู่พื้นที่ชายแดนภาคใต้อย่างแพร่หลายในช่วง 5 ปี ที่ผ่านมา

> "นักเรียนไทยมุสลิมอายุน้อยที่สุดที่เริ่มต้นสูบบุหรี่คือ 8 ปี ส่วนนักเรียนไทยพุทธเริ่มต้นสูบบุหรี่อายุน้อยสุด 10 ปี โดยทั้งสองเชื้อชาติเริ่มต้นสูบบุหรี่ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นมากที่สุด"

งานวิจัยสะท้อนข้อมูลชวนสะเทือนใจ พบเด็ก 8 ขวบ เริ่มสูบบุหรี่

งานวิจัยเรื่อง **"พฤติกรรมสูบบุหรี่ของนักเรียนไทยพุทธและไทยมุสลิม : อิทธิพลของสังคมหรือตัวบุคคล"** โดย รศ. ดร.ดวงมณี จงรักษ์ และอาจารย์เพ็ญประภา ปริญญาผล คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ พบว่า นักเรียนไทยมุสลิมอายุน้อยที่สุดที่เริ่มต้นสูบบุหรี่คือ 8 ปี ส่วนนักเรียนไทยพุทธเริ่มต้นสูบบุหรี่อายุน้อยสุด 10 ปี โดยทั้งสองเชื้อชาติเริ่มต้นสูบบุหรี่ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นมากที่สุด สำหรับสถานที่สูบบุหรี่ยอดฮิตคือที่โรงเรียนและที่บ้านเพื่อน

สำหรับปัจจัยเสี่ยงและแนวทางการป้องกันระดับสังคมพบความคล้ายคลึงกัน คือการเลียนแบบเพื่อนที่สูบบุหรี่มีอิทธิพลต่อโอกาสสูบบุหรี่ของนักเรียนทั้ง 2 เชื้อชาติ แต่ที่พบแตกต่างกันคือ การเลียนแบบผู้นำชุมชนที่สูบบุหรี่ เช่น ผู้ใหญ่บ้าน โต๊ะครู อิหม่าม มีอิทธิพลต่อโอกาสการสูบบุหรี่ของนักเรียนไทยมุสลิม แต่ไม่พบปัจจัยเสี่ยงนี้ในนักเรียนไทยพุทธ

ในขณะที่ผลงานวิจัยเรื่อง **“ทัศนคติและพฤติกรรมการบริโภคยาสูบของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม: กรณีศึกษาจังหวัดนราธิวาส”** โดย ดร.มูหัมมัดซอและ แวหะมะ และคณะ สาขาวิชาประวัติศาสตร์และอารยธรรมอิสลาม มหาวิทยาลัยอิสลามยะลา พบว่า เกือบครึ่งของมัสยิดมีมาตรการห้ามบริโภคยาสูบเคร่งครัดปานกลาง และเกือบครึ่งของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดฯ เชื่อว่าการบริโภคยาสูบของผู้นำศาสนามีผลต่อการเลียนแบบของเยาวชนมาก ถึงมากที่สุด และราวหนึ่งในสามยอมรับว่าคิดจะเลิกบุหรี่แต่ยังเลิกไม่ได้

สำหรับงานวิจัยของนายจิตตเวช เกตุชู เจ้าหน้าที่สำนักงานสาธารณสุขอำเภอป่าบอน พัทลุง ซึ่งได้รับการสนับสนุนการวิจัยจาก วพส. ได้รายงานผลการวิจัยเรื่อง **“พฤติกรรมและปัจจัยต่อการบริโภคบหรี่ผิดกฎหมายในจังหวัดติดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย”** พบข้อมูลที่น่าสนใจว่า กลยุทธ์ด้านการขึ้นราคาบุหรี่อาจใช้ไม่ได้ผลกับคนที่ติดบุหรี่อยู่แล้ว เนื่องจากสามารถหาซื้อบุหรี่หนีภาษีซึ่งมีราคาถูกกว่าบุหรี่ทั่วไปเกือบ 50 % อีกทั้ง ผู้สูบสามารถหาซื้อได้ง่ายในร้านขายของชำภายในชุมชน

> “เกือบครึ่งของมัสยิดมีมาตรการห้ามบริโภคยาสูบเคร่งครัดปานกลาง และเกือบครึ่งของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดฯ เชื่อว่าการบริโภคยาสูบของผู้นำศาสนามีผลต่อการเลียนแบบของเยาวชนมาก ถึงมากที่สุด”

พัฒนาแกนนำครู นักเรียน และโรงเรียนต้นแบบ

อาจารย์สุบัญโญ จีนารงค์ จากมหาวิทยาลัยอิสลามยะลา พยายามอย่างสุดความสามารถที่จะหยุดยั้งการสูบบุหรี่ในพื้นที่จังหวัดชายแดน ด้วยการเปลี่ยนค่านิยมใหม่ว่า “การสูบบุหรี่เท่ากับหะรอม (คือเป็นบาปเหมือนกับการกินหมู)” เป็นการนำหลักการทางศาสนามาใช้เป็นเครื่องมือในการรณรงค์ ด้วยการสื่อสารในรูปแบบต่าง ๆ หลายช่องทาง รวมทั้งการเผยแพร่ความรู้แก่ครูและนักเรียนแกนนำในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม 15 แห่ง ในสามจังหวัดชายแดนใต้ ทั้งในเรื่องโทษของบุหรี่ การจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน การลดกลุ่มเสี่ยง และการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ของนักเรียน

พัฒนาสื่อความรู้หลากหลาย สร้างความเข้าใจใน ‘มายายาสูบ’

พื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม การสื่อสารรณรงค์เพื่อลดการบริโภคบุหรี่จึงต้องปรับเปลี่ยนสื่อให้เหมาะสมกับพื้นที่ โดยสื่อที่ได้ร่วมกันผลิตระหว่างนักวิชาการ หน่วยงานภายนอก และสถาบันวิจัยและพัฒนาสุขภาพภาคใต้ (วพส.) เช่น สติกเกอร์ห้ามสูบบุหรี่ (4 ภาษา : ไทย อังกฤษ ยาวี และรูมี) หนังสือ“มายายาสูบ”เพื่อความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับบุหรี่และยาสูบ หนังสือรายงานข้อเท็จจริงและสถิติภาวะคุกคามสุขภาพภาคใต้ 2555 ในประเด็นสถานการณ์การบริโภคยาสูบ เพื่อเป็นข้อมูลสนับสนุนนักวิชาการและนักขับเคลื่อน

จับมือแนวร่วมหาหนทางลดสิงห์อมควัน

เมื่อวันที่ 3 เมษายน 2556 ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนาสุขภาพภาคใต้ (วพส.) มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เข้าพบ ดร.อิสมาอีลลุตฟี จะปะกียา อธิการบดีมหาวิทยาลัยอิสลามยะลา เพื่อหารือแนวทางความร่วมมือเพื่อขับเคลื่อนลดการบริโภคบุหรี่ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยอธิการบดีมหาวิทยาลัยอิสลามยะลาเห็นพ้องต้องกันว่าในสังคมมุสลิมได้วินิจฉัยแล้วว่าการสูบบุหรี่เป็นสิ่งต้องห้าม และได้พยายามส่งเสริมให้บุคลากรและนักศึกษาในมหาวิทยาลัยเลิกสูบบุหรี่ ซึ่งคาดว่าจะมีแผนงานความ

ร่วมมือกับ วพส.และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในเร็ว ๆ นี้ และในช่วงบ่าย ศ. นพ.วีระศักดิ์ จงสู่วิวัฒน์วงศ์ ได้พบผู้นำทางศาสนา ผู้นำชุมชน และชาวบ้านในมัสยิดยาโง ต.โคกเคียน อ.เมือง จ.นราธิวาส เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเรื่องการส่งเสริมสุขภาพและโทษภัยของการสูบบุหรี่ ซึ่งได้รับการต้อนรับจากชุมชนเป็นอย่างดี

ต่อมา ในวันที่ 21 พฤษภาคม 2556 สถาบันวิจัยและพัฒนาสุขภาพภาคใต้ ร่วมกับศูนย์วิจัยและจัดการความรู้เพื่อการควบคุมยาสูบ (ศจย.) และภาคีเครือข่าย ได้จัดการประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวิชาการด้านการควบคุมยาสูบและพัฒนาโครงการขับเคลื่อนจังหวัดปลอดบุหรี่ภาคใต้ มีผู้เข้าร่วมกว่า 50 คน จากหน่วยงานสาธารณสุข และองค์กรที่เกี่ยวข้องในภาคใต้ ร่วมกันนำเสนอสถานการณ์ด้านการบริโภคบุหรี่ในพื้นที่ของตนเอง พร้อมทั้งหารือแนวทางขับเคลื่อน รับฟังความคิดเห็นจากภาคีเครือข่าย รวมทั้งร่วมกันหาทุนการทำงานในพื้นที่

ทางด้านผลการศึกษาเรื่อง **“การดำเนินการตามกฎหมาย พ.ร.บ. คุ้มครองสุขภาพของผู้ไม่สูบบุหรี่ พ.ศ. 2535 กรณีศึกษาพื้นที่หาดใหญ่”** โดยนายวีระพงศ์ จินะดิษฐ เจ้าหน้าที่สำนักงานสาธารณสุขอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา พบว่าการดำเนินการเชิงรุกเพื่อรณรงค์ให้สถานที่สาธารณะดำเนินการจัดสถานที่ให้เป็นเขตปลอดบุหรี่ ควรเริ่มจากการประชุมชี้แจงผู้ดูแลสถานที่สาธารณะเป้าหมายที่ต้องจัดสถานที่เป็นเขตปลอดบุหรี่ สนับสนุนเครื่องหมายเขตปลอดบุหรี่ การตรวจสถานที่แนะนำผู้ประกอบการ

การประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทั่วไปที่ไม่สูบบุหรี่ได้รับรู้กฎหมายเพื่อปกป้องสิทธิเมื่อต้องเข้าไปในสถานที่สาธารณะที่เป็นเขตปลอดบุหรี่ การดำเนินคดีกับผู้ฝ่าฝืนกฎหมาย การประชุมชี้แจงปัญหาการดำเนินงานและแนวทางปฏิบัติอย่างต่อเนื่องแก่เจ้าหน้าที่จากทุกกระทรวง

มีการจัดพนักงานเจ้าหน้าที่ลงตรวจสถานประกอบการเพื่อแนะนำการจัดเขตปลอดบุหรี่ และแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น

การแก้ปัญหาดังกล่าวต้องเร่งการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง และลงตรวจพื้นที่สม่ำเสมอ จนต้องตัดสินใจดำเนินคดีกับผู้ฝ่าฝืนหลายราย แล้วนำภาพการลงพื้นที่ ภาพความผิดที่มีการดำเนินคดีแก่ผู้ฝ่าฝืน มานำเสนอที่ประชุมผู้ประกอบการเพื่อเป็นตัวอย่างการกระทำความผิด การมีส่วนร่วมของสื่อมวลชนในการรับเรื่องราวร้องเรียน การตรวจเหตุร้องเรียนและดำเนินการกับผู้ฝ่าฝืนอย่างต่อเนื่อง

ผลการดำเนินงานที่ผ่านมาส่งผลให้โรงแรมไม่น้อยกว่า 90 แห่ง ร้านอาหารไม่น้อยกว่า 250 แห่ง โรงพยาบาลหาดใหญ่ สถานีอนามัยในอำเภอหาดใหญ่ จัดเขตปลอดบุหรี่ 100% สถานบันเทิงในอำเภอหาดใหญ่จัดเขตปลอดบุหรี่ถูกต้องมากกว่า 80 แห่ง สถานีขนส่ง และสวนสาธารณะได้งบประมาณจากกองทุนหลักประกันสุขภาพเทศบาลนครหาดใหญ่ ในการติดตั้งเครื่องหมายห้ามสูบบุหรี่ครอบคลุมเต็มพื้นที่ตามหลักเกณฑ์ จากการปฏิบัติงานเชิงรุกดังกล่าวส่งผลให้ สำนักงานสาธารณสุขอำเภอหาดใหญ่ได้รับเรื่องร้องเรียนการสูบบุหรี่เฉลี่ยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง มีการดำเนินคดีข้อหาไม่จัดเขตปลอดบุหรี่ จำนวน 13 ราย และดำเนินคดีกับผู้สูบบุหรี่ในเขตปลอดบุหรี่ จำนวน 62 ราย

สานความร่วมมืออาเจะห์

วพส. ได้ดำเนินการต่อเนื่องมาตั้งแต่ปี 2549 เพื่อช่วยเหลือและสนับสนุนด้านการฟื้นฟูสุขภาพชุมชนและการพัฒนาศักยภาพบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ซึ่งการดำเนินงานในระยะนี้ ได้มีการขยายเครือข่ายทั้งในประเทศไทย และต่างประเทศ

ประเทศเพื่อนบ้านที่ วพส.เข้าไปมีส่วนร่วมทำงานมานานปี ได้แก่ เมืองอาเจะห์ ประเทศอินโดนีเซีย เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กว่า 10 ครั้ง มีทั้งผู้นำระดับจังหวัด อาจารย์/นักวิชาการจากสถาบันการศึกษา เจ้าหน้าที่สาธารณสุข แกนนำชุมชน ร่วมแลกเปลี่ยนมากกว่า 100 คน เกิดความร่วมมือในด้านการศึกษาระหว่างจังหวัดอาเจะห์ กับมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ความร่วมมือในการพัฒนาชุมชนบ้านพี่เมืองน้อง (sister villages) โดยร่วมกับโครงการบัณฑิตอาสา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (บอ.มอ.) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระบบสาธารณสุข ระบบและการจัดการสุขภาพระดับจังหวัดและระดับอำเภอ และการพัฒนาด้านการเกษตร

เยือนเมือง Pidie อาเจะห์ เพื่อศึกษาพื้นที่เกษตรกรรม และเยี่ยมกลุ่มสตรีหม้ายจากเหตุภัยพิบัติ

เป็นตัวกลางหารือความร่วมมือด้านการเกษตรกับมหาวิทยาลัยทักษิณ

และเมื่อเดือนมีนาคม 2556 คณะตัวแทนผู้ว่าราชการจังหวัดอาเจะห์ ประเทศอินโดนีเซียและอาจารย์จากมหาวิทยาลัยเซียกัวลา รวมจำนวน 10 ท่าน พร้อมด้วยตัวแทนจากองค์กร Cambodian Women for Peace and Development (CWPD) ประเทศกัมพูชา จำนวน 1 ท่าน เข้าพบผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนาสุขภาพภาคใต้ (วพส.) และเครือข่าย วพส. ได้แก่ ศวชต. ทั้ง 3 ศูนย์ มูลนิธิเพื่อการเยียวยาและสร้างความสมานฉันท์ชายแดนใต้ (มยส.) และ โรงพยาบาลหนองจิก อำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี เพื่อร่วมแลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำงานด้านการช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความรุนแรง และเข้าเยี่ยมผู้ได้รับผลกระทบฯ ในพื้นที่อำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี จำนวน 3 ราย ได้แก่ ตำบลตุยง จำนวน 2 ราย และ ตำบลดอนรัก จำนวน 1 ราย

นำทีมจากอาเจะห์เยี่ยมกลุ่มแรงงานต่างด้าวในปัตตานี

พร้อมกันนี้ ได้นำทีมจากอาเจะห์และกัมพูชาเข้าพบรองอธิการบดี ม.อ.วิทยาเขตปัตตานี ผู้บริหารคณะต่างๆ และอาจารย์ที่เป็นเครือข่าย วพส. เพื่อหารือความร่วมมือในอนาคตของทั้งสองมหาวิทยาลัย (ม.อ. และมหาวิทยาลัยเซียกัวลา) และการวิจัยเพื่อช่วยเหลือเยียวยาหญิงหม้ายและเด็กจากสถานการณ์ความรุนแรง

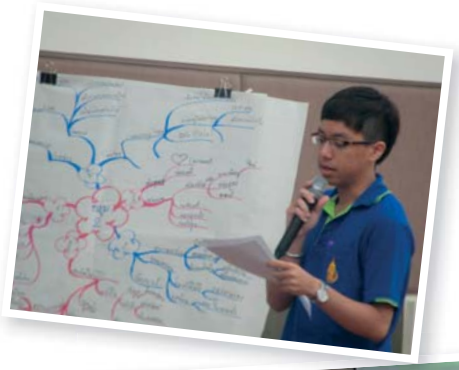

รวมพลัง ปลุกจิตอาสา ในสถาบันอุดมศึกษา

การสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้นักศึกษาได้รู้จักและสัมผัสงานอาสา เป็นเรื่องที่สถาบันอุดมศึกษาและองค์กรภาคสังคมควรร่วมมือกัน เพื่อสร้างคนรุ่นใหม่ให้มีจิตสาธารณะและเข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อสังคม

โครงการบัณฑิตอาสา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ร่วมกับสถาบันคลังสมองของชาติ และมูลนิธิอาสาสมัครเพื่อสังคม ได้ตระหนักร่วมกันถึงโจทย์สำคัญดังกล่าว จึงได้จัดงานสัมมนาและสร้างความร่วมมือ เรื่องยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนงานอาสาสมัครในสถาบันอุดมศึกษาขึ้น เมื่อวันที่ 19 - 20 เดือนกันยายน พ.ศ. 2556 เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสบการณ์การทำกิจกรรมอาสาสมัครให้กับนักศึกษา ตลอดจนระดมความคิดเห็นต่อทิศทาง ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนงานอาสาสมัครในสถาบันอุดมศึกษา โดยมีตัวแทนจากหน่วยงานและบุคคลที่สนใจเข้ามาร่วมงานกว่า 70 คน

จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างหน่วยงานและกลุ่มคนจิตอาสา พบว่า ในสถาบันอุดมศึกษาของภาคใต้ มีกิจกรรมจิตอาสามากมาย เช่น การสร้างโอกาสให้นักศึกษาลงไปเรียนรู้ชุมชน การจัดทำวารสารด้านวิชาการเพื่อรับใช้สังคม การจัดตั้งศูนย์อาสาสมัคร การจัดทำหลักสูตรเฉพาะและเป็นส่วนหนึ่งของรายวิชา การบริการวิชาการในรูปของการบรรยายธรรม (ใช้หลักศาสนา) และการจัดทำค่ายให้กับนักศึกษา

ดังตัวอย่างนายสุริยา ทรัพยาสาร นายกองค์การบริหาร องค์การนักศึกษา มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ ได้กล่าวถึงงานที่ได้ทำในมหาวิทยาลัยว่า “งานอาสาสมัครในมหาวิทยาลัย เน้นงานกิจกรรมนักศึกษาเป็นส่วนใหญ่ ไม่มีคะแนนกิจกรรม ทุกกิจกรรมล้วนเกิดจากจิตอาสาของนักศึกษาเองทั้งสิ้น ในมหาวิทยาลัยนั้น จะจัดตั้งชมรมนักศึกษาตามความถนัด หรือตามความชื่นชอบ ส่วนการสร้างเครือข่ายภายนอก เน้นในด้านการทำความรู้จักกันและสร้างค่ายด้วยกัน จากนั้นก็จะขยายเครือข่ายออกไปให้กว้างมากยิ่งขึ้น

จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในงานสามารถสรุปได้หลายแนวทาง คือ การสร้างแรงบันดาลใจให้นักศึกษาสร้างงานจิตอาสาจากความสุขหรือความชอบ การสร้างหลักสูตรหรือรายวิชา ที่เกิดจากการบูรณาการงานจากชุมชน มหาวิทยาลัย และนักศึกษา การคัดเลือกอาจารย์ที่มีจิตอาสาในการสอน การสื่อสารประชาสัมพันธ์ การกำหนดให้งานจิตอาสาเป็นผลงานทางวิชาการ เชื่อว่าจะสามารถเสริมสร้างพลังจิตอาสาให้กับอาจารย์ บุคลากร และนักศึกษาอย่างดียิ่ง

หากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องทั้งสถาบันอุดมศึกษา องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรชุมชน เยาวชน และนักศึกษา ได้ร่วมมือขับเคลื่อนงานอาสาในสถาบันอุดมศึกษา เชื่อว่าจะสามารถสร้างเยาวชน นักศึกษาคนรุ่นใหม่ผ่านกระบวนการงานอาสาสมัคร เสริมสร้างพลังจิตอาสา และเป็นพลังในการขับเคลื่อนสังคมแห่งคุณภาพในอนาคต

นักสร้างเสริมสุขภาวะชุมชน ย่างก้าวใหม่ของบัณฑิตอาสา

โครงการบัณฑิตอาสา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (บอ. ม.อ.) คือสะพานเชื่อมโยงระหว่างชุมชนกับนักวิชาการ และได้ดำเนินงานต่อเนื่องมา 8 รุ่น มีบัณฑิตอาสารวมทั้งสิ้น 176 คน มีโครงการร่วมกับชุมชม 166 โครงการ รวมกลุ่มเป้าหมายประมาณ 3,700 คน มีการเชื่อมโยงนักวิชาการกว่า 60 ท่าน ทำงานร่วมกับโครงการฯ และชุมชน มีครูพี่เลี้ยงในพื้นที่มากกว่า 100 คน ใน 100 ชุมชน 14 จังหวัดภาคใต้ มีการเชื่อมโยงเครือข่ายหลายสถาบันทั้งภาครัฐและภาคประชาสังคมกว่า 50 เครือข่าย

ในภาพรวมถือได้ว่าโครงการบัณฑิตอาสามีพัฒนาการมาอย่างต่อเนื่องทั้งระบบบริหารจัดการ และผลการดำเนินงานทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ คือ มีตัวอย่างโครงการเด่นที่มีความต่อเนื่องในการดำเนินงานโดยแกนนำในชุมชนและสามารถเป็นแหล่งศึกษาดูงานของชุมชนอื่นได้กว่า 20 โครงการ มีอาจารย์นักวิชาการจากหลากหลายสาขาองค์กรเข้ามาทำงานร่วมกับบัณฑิตอาสาและชุมชนมากขึ้นเป็นลำดับ

การดำเนินงานในระยะ 3 ปีต่อไปนี้ ทางโครงการฯ จะดำเนินงานที่สอดคล้องกับพันธกิจของ วพส. คือ การพัฒนา เยียวยา สมานฉันท์ และสร้างสรรค์กำลังคน โดยการพัฒนาการดำเนินงานให้ตอบสนองต่อปัญหาที่คุกคามต่อสุขภาวะของประชาชนในภาคใต้ เช่น ปัญหาเด็กและเยาวชน สุขภาพช่องปาก โภชนาการไม่เหมาะสม โรคเรื้อรัง การบริโภคยาสูบ ปัญหาสุขภาพในปอเนาะ และอนามัยสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

บัณฑิตอาสา รุ่นที่ 9

ในปี 2556 ซึ่งเป็นการเปิดรับบัณฑิตอาสาในรุ่นที่ 9 โครงการบัณฑิตอาสา ม.อ. ได้เสริมจุดเน้นการทำงานของบัณฑิตอาสาในบทบาทของการเป็น **“นักสร้างเสริมสุขภาวะชุมชน”** ที่มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบสุขภาพ ภาวะการคุกคามต่อสุขภาวะและวิธีการป้องกันแก่ชุมชน สามารถส่งเสริม กระตุ้น และสร้างการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนพฤติกรรมที่เอื้อต่อสุขภาวะชุมชน รวมทั้งสามารถให้คำปรึกษาด้านสุขภาพและภาวะคุกคามต่างๆ แก่ประชาชนได้

บัณฑิตอาสา รุ่นที่ 9 จำนวน 18 คน กระจายทำงานอยู่ใน 12 จังหวัดของภาคใต้ จากการเรียนรู้ชุมชนในช่วงเดือนแรก ๆ ขณะนี้บัณฑิตอาแต่ละคนมีโจทย์การทำงานของตัวเองที่เกิดจากกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน และมีเป้าหมายร่วมกันว่าจะช่วยกันแก้ปัญหา และพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนให้เกิดผลสำเร็จภายในหนึ่งปี

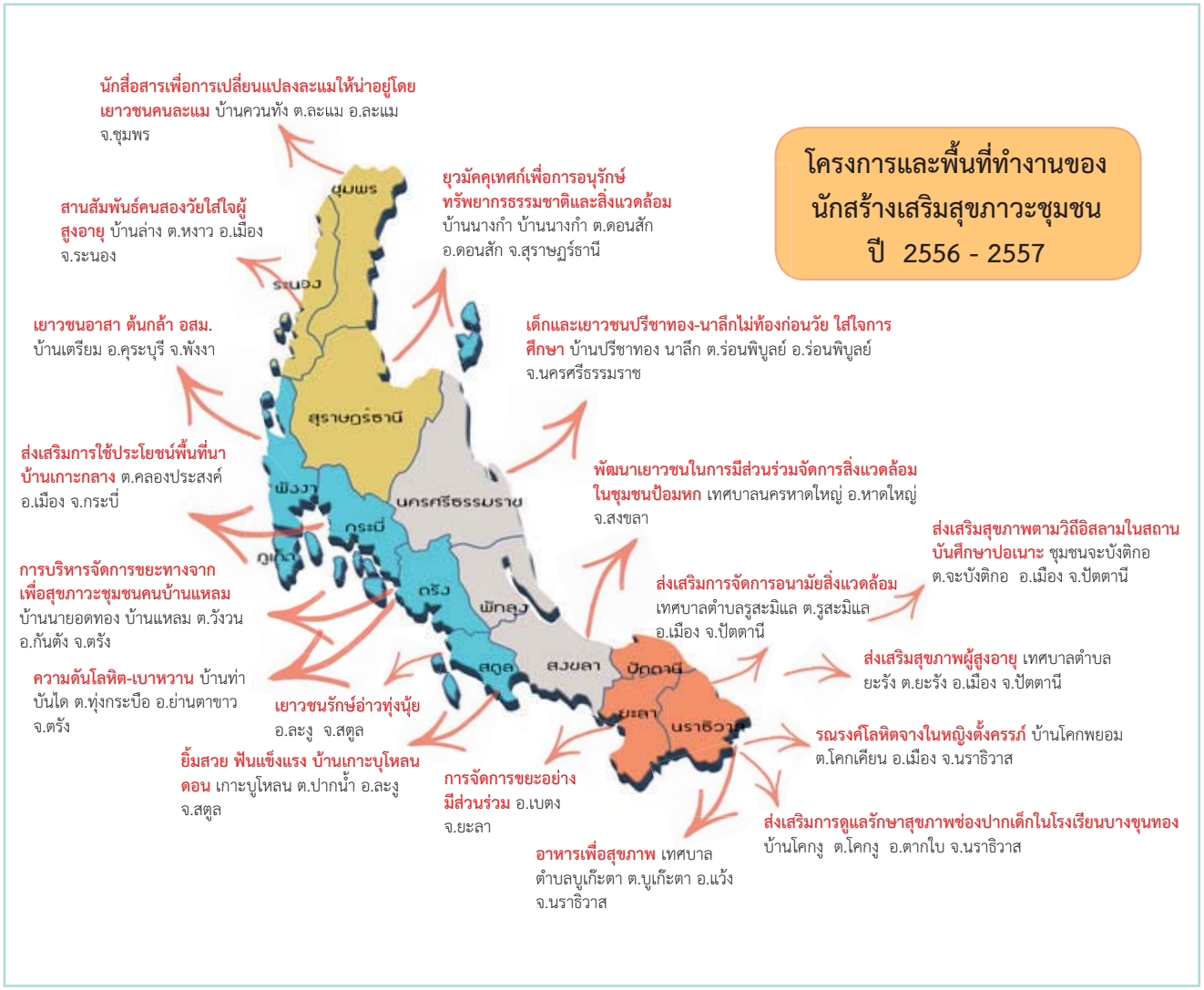

นี่แหละตัวฉัน

นักวิทยาศาสตร์บนเส้นทางพัฒนาชุมชน

ชีวิต 4 ปีในรั้วมหาวิทยาลัย สามารถสร้างชีวิตใหม่ให้กับฉันคนนี้ จนเติบโตเป็นนักวิทยาศาสตร์ที่ดี และยังแต่งเติมสีสันชีวิตให้เป็นคนมีจิตอาสาในการทำกิจกรรมช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์และสังคม

นักพัฒนาชุมชนในคราบนักวิทยาศาสตร์อย่างฉันกำลังเริ่มต้นขึ้น กับบทบาทของนักสร้างเสริมสุขภาวะชุมชน ไม่ง่ายเลยกับการเปลี่ยนแปลงตนเอง เนื่องจากฉันไม่ได้จบจากสาขาหรือเอกที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนโดยตรงเหมือนเพื่อนคนอื่น

ชีวิตใหม่ที่เปลี่ยนแปลงของฉันได้เริ่มต้นขึ้นมาอีกครั้งในชุมชนป้อมหก ชุมชนแออัดแห่งหนึ่งในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ มีพื้นที่ติดกับตลาดสด ที่สำคัญชุมชนนี้เป็นชุมชนที่มีขยะมากจนกลายเป็นภูเขาขยะ ซึ่งสร้างปัญหาให้กับชาวชุมชนป้อมหก ทั้งทางด้านสุขภาพกายและสุขภาพจิต จนกลายเป็นจุดด้อยของชุมชนที่ชาวบ้านต้องออกมาช่วยกันแก้ไขปัญหาขยะเหล่านี้

ในฐานะนักสร้างเสริมสุขภาวะชุมชน ฉันจึงเล็งเห็นความสำคัญในการเป็นส่วนหนึ่งที่ต้องแก้ไขปัญหานี้ เพราะเด็กและเยาวชนเป็นอนาคตของชาติ โดยเพิ่มการมีส่วนร่วมให้เด็กและเยาวชนใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ทำกิจกรรมเพื่อสังคม เน้นให้มีจิตอาสาสำนึกรักบ้านเกิดของตนเอง เพื่อให้พวกเขาเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดี เป็นแบบอย่างในรุ่นต่อไปในอนาคตข้างหน้า

> “ ด้วยมีพื้นความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ ฉันจึงรับหน้าที่เป็นคุณครูสอนหนังสือ..... คำพูดแรกที่ ได้ยินจากพวกเขา นั้น คือ “สวัสดีครับ/ค่ะ คุณครูพี่นุช” น้ำตาแทบไหลออกมาในทันที จนเกิดพลังและแรงผลักที่จะเดินหน้าเพื่อเด็ก ๆ ”

ด้วยมีพื้นความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ ฉันจึงรับหน้าที่เป็นคุณครูสอนหนังสือให้กับเด็กและเยาวชนทุกวันพฤหัสบดีและวันศุกร์ และเพิ่มเติมด้วยภาษาอาเซียนน่ารู้พื้นฐาน คำพูดแรกที่ ได้ยินจากพวกเขา นั้นคือ **“สวัสดีครับ/ค่ะ คุณครูพี่นุช”** น้ำตาแทบไหลออกมาในทันที จนเกิดพลังและแรงผลักที่จะเดินหน้าเพื่อเด็ก ๆ

บันไดอีกขั้นที่จะต้องค้นหาอย่างไม่มีที่สิ้นสุดต่อไปตลอดการปฏิบัติงานบัณฑิตอาสาของฉัน นั้นคือการนำเด็กและเยาวชนมาเป็นส่วนหนึ่งในการทำโครงการร่วมกับฉัน เพราะ เป็นเป้าหมายหลักส่วนหนึ่งในการเป็นนักพัฒนาชุมชนของฉัน

เส้นทางอีกยาวไกล ไม่หวั่น และย่อท้อกับอุปสรรคที่เกิดขึ้น ถึงเวลาที่ต้องนำกระบวนการทางวิทยาศาสตร์มาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์สักที...เรื่องราวนักวิทยาศาสตร์กับเส้นทางนักพัฒนาชุมชนจะเดินหน้าหรือถอยหลังอย่างไร โปรดติดตามตอนต่อไป

6 โครงการเด่น บัณฑิตอาสา กับการพัฒนาชุมชน

กระดาษทางจาก ‘ทางจาก’ ไร้ค่า สู่นวัตกรรมชุมชน

ชุมชนบ้านพอแม็ง กับการจัดการเรียนรู้ ‘กีรออาตี’

ออกกำลังต้านโรค ในรูปแบบชุมชนตาบาปาเระ

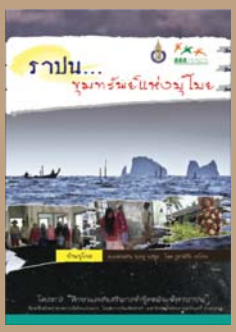

ราปน ขุมทรัพย์แห่งบุโบย

สภาเยาวชนบ้านเกาะกลาง เรื่องของเด็กไม่เล็กอย่างที่คิด

เยาวชนบ้านร่าหมาด สืบสานตำนานเตยปาหนัน

ดาวน์โหลด หรืออ่านหนังสือชุดนี้ได้ที่
www.rdh.psu.ac.th

นักวิจัยแนะ เพิ่มระบบเยียวยาทหาร หลังผ่านศึกไฟใต้

อาจารย์รอฮานิ เจะอาแซ นักวิชาการมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ให้สัมภาษณ์แก่คณะสื่อมวลชนเพื่อนำเสนอข้อค้นพบจากโครงการเยี่ยมเยียนเยียวยาเพื่อสร้างยุทธศาสตร์สมานฉันท์ เมื่อวันที่ 29 มกราคม 2556 ณ อาคารบริหาร คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

โดยกว่า 100 เดือน หรือราว 9 ปี ของเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้เริ่มปะทุมาตั้งแต่เดือนมกราคม 2547 เหตุการณ์ความรุนแรงกว่า 11,000 ครั้ง ทำให้มีผู้บาดเจ็บและเสียชีวิตร่วม 16,000 ราย และพบว่าราวหนึ่งในสามของผู้เคราะห์ร้ายเหล่านี้ หรือราว 5,400 คน คือเจ้าหน้าที่รัฐอย่าง ครู ตำรวจ และทหาร ซึ่งจำนวนมากเป็นคนต่างถิ่นต่างภูมิภาคที่อาสามาทำงานในหน้าที่ของตนในพื้นที่เสี่ยงภัย และต้องกลับไปพักรักษาตัวยังภูมิลำเนาเดิมหลังจากได้รับบาดเจ็บจากเหตุการณ์ความไม่สงบ

> “ราวหนึ่งในสามของผู้เคราะห์ร้าย คือเจ้าหน้าที่รัฐ ซึ่งจำนวนมากเป็นคนต่างภูมิภาคมาทำงานในหน้าที่ของตนในพื้นที่เสี่ยงภัย และต้องกลับไปพักรักษาตัวยังภูมิลำเนาเดิมหลังจากได้รับบาดเจ็บจากเหตุการณ์ความไม่สงบ”

ทหารเหล่านี้ยังสะท้อนให้เห็นถึงมาตรฐานการติดตามเยียวยาที่แตกต่างระหว่างพลทหารและข้าราชการทหาร ทั้งในเรื่องจำนวนเงินและสิทธิ์การเยียวยา นอกจากนี้ ด้วยระบบการติดตามที่แตกต่างกันระหว่างหน่วยงานในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มุ่งเน้นการดูแลคุณภาพชีวิตผู้ได้รับผลกระทบให้ครอบคลุม ตั้งแต่เรื่องสุขภาพกาย ใจ สังคม และการสร้างอาชีพ รวมถึงคุณภาพชีวิตของคนในครอบครัวผู้ได้รับผลกระทบ แต่สำหรับหน่วยงานด้านการเยียวยาในภูมิภาคอื่นไม่ได้ตระหนักถึงความสำคัญในการเยียวยาอย่างครอบคลุม ทำให้ทหารที่ได้รับบาดเจ็บและพิการจำนวนมากตกอยู่ในภาวะถูกทอดทิ้ง และขาดการเหลียวแลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

โครงการสร้างชุมชนต้นแบบในการดูแลผู้ป่วยอัมพฤกษ์ อัมพาต และการเฝ้าระวังปัจจัยเสี่ยงของโรคอัมพฤกษ์ อัมพาต ในพื้นที่ตำบลมะม่วงเตี้ย อำเภอแม่ลาน จังหวัดปัตตานี โดย ดร.กรรณิกา เรืองเดช สังกัดวิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดยะลา

โครงการได้ดำเนินการจัดกิจกรรมในพื้นที่ อำเภอแม่ลาน จังหวัดปัตตานี โดยได้บูรณาการกิจกรรมการเรียนการสอนกับหลักสูตรการแพทย์แผนไทย และหลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มีนักศึกษาเข้าร่วมในโครงการ จำนวน 145 คน กิจกรรมต่างๆ ที่ได้ดำเนินการในชุมชน ได้แก่ การเรียนรู้สมุนไพรจากปราญ์ชาวบ้าน การจัดสวนสมุนไพร การตรวจร่างกายตามหลักแพทย์แผนไทยและแผนปัจจุบัน การให้ความรู้ในการดูแลตนเองด้วยสมุนไพร การบริการตรวจสุขภาพให้กับผู้สูงอายุร่วมกับโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล การเยี่ยมและประเมินผู้ป่วยที่บ้านพร้อมเก็บข้อมูลการวิจัยตามแบบฟอร์มเครื่องมือการวิจัย ได้แก่ แบบฟอร์มเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของชุมชน แบบฟอร์มบันทึกผู้ป่วยอัมพฤกษ์ อัมพาต และแบบวัดสมรรถนะทางวัฒนธรรมของนักศึกษา

ผลที่ได้จากการดำเนินโครงการ ได้แก่

1) นักศึกษาได้พัฒนานวัตกรรม “ที่นอนลูกโป่ง” สำหรับช่วยผู้ป่วยในชุมชนที่เป็นแผลกดทับ ซึ่งญาติสามารถเปลี่ยนลูกโป่งเองได้ และสอนญาติผู้ป่วยทำลูกประคบสำหรับบรรเทาอาการปวดของกล้ามเนื้อ

2) ได้รายงานการวิจัยเรื่อง ประสิทธิผลการจัดการเรียนการสอนที่เน้นชุมชนเป็นฐานต่อสมรรถนะทางวัฒนธรรมของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 หลักสูตรการแพทย์แผนไทย ซึ่งรายงายการวิจัยเรื่องนี้ได้รับการตีพิมพ์ลงวารสารพยาบาลกระทรวงสาธารณสุข เล่มปีที่ 22 ฉบับที่ 3 เดือนกันยายน–ธันวาคม 2555 ISSN 0847-3743

ชุมชนต้นแบบดูแลผู้ป่วยอัมพฤกษ์ อัมพาต แนะใช้ ‘ที่นอนลูกโป่ง’ ลดแผลกดทับ

ที่นอนลมลูกโป่ง ช่วยเพิ่มช่องระบายอากาศให้กับที่นอนของผู้ป่วยและการกระจายน้ำหนักตัวผู้ป่วยด้วยการเรียงตัวของลูกโป่งเพื่อลดและป้องกันแผลกดทับ ญาติสามารถเปลี่ยนลูกโป่งเองได้เมื่อลูกโป่งแฟบ

จากการติดตามประเมินผลผู้ป่วยยังใช้ที่นอนลูกโป่งนี้อยู่ อาการแผลกดทับที่ก้นและแผ่นหลังดีขึ้น และไม่มีอาการมากขึ้น

อย่าลืมฉัน

หนังสั้นจากโครงการร่วมอนุรักษ์เขาคอหงส์ สื่อให้เห็นคุณค่าของขุนเขา ผ่านความผูกพันธ์ของเยาวชนในชุมชนที่มีต่อกลุ่มเพื่อนและพืนป่า

นำแสดงโดยเยาวชนและประชาชนรอบเขาคอหงส์ ซึ่งเป็นกำลังสำคัญที่จะอนุรักษ์ภูเขาแห่งนี้ต่อไป

รับชมหนังสั้นเรื่องนี้ได้ที่ www.rdh.psu.ac.th

FACTS AND FIGURES 2013
ข้อเท็จจริงและสถิติภาวะคุกคามสุขภาพภาคใต้ 2556

รวบรวมข้อมูลทางวิชาการและความรู้สำหรับประชาชนเกี่ยวกับภาวะคุกคามสุขภาพในด้านต่าง ๆ รวม 10 ประเด็นสำคัญ ได้แก่

- โรคมาลาเรีย
- โรคชิคุนกุนยา
- โรคไข้เลือดออก
- โรคเอดส์
- วัณโรค
- อนามัยแม่และเด็ก
- สุขภาพช่องปากในเด็ก
- สถานการณ์การบริโภคยาสูบ
- สถานการณ์การใช้สารเสพติดในภาคใต้
- สถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้

ติดต่อขอรับฟรี ได้ที่ สถาบันวิจัยและพัฒนาสุขภาพภาคใต้ (วพส.) หรือ ดาวน์โหลดไฟล์หนังสือนี้ได้ที่ www.rdh.psu.ac.th

จดหมายข่าว 'รอบรู้สุขภาวะใต้'
ที่ปรึกษา ศ.นพ.วีระศักดิ์ จงสู่วิวัฒน์วงศ์ พศ.ทพญ.อังคณา เธียรมนตรี
กองบรรณาธิการ นิพนธ์ รัตนาคม ฐนัชตา นันทดุสิต

กรุณาส่ง

สถาบันวิจัยและพัฒนาสุขภาพภาคใต้ (วพส.)
ชั้น 6 อาคารบริหาร คณะแพทยศาสตร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่
ต.คอหงส์ อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา 90110

โทร./แฟกซ์ 074-455150
อีเมล์ southern.rdh@gmail.com
ติดตามข่าวสารหรือดาวน์โหลดจดหมายข่าวนี้ได้ที่
WWW.RDH.PSU.AC.TH

จัดพิมพ์ : ไอดิว มีเดีย 089-4660752